

Med fuld ret bibeholder forfatteren det forkætrede begreb »merkantilisme« for det økonomiske tankesæt, der dominerede i hvert fald frem til slutningen af 1700-tallet. Med ophævelsen i 1788 af importforbudet på korn og nedsættelsen af eksporttolden på okser, med ændringen i 1793 af kreditoplagsretten og navnlig med den berømte toldforordning af 1797 tog imidlertid en gradvis afvikling af det merkantilistiske system i Danmark sine begyndelse. Et system som er gjort til genstand for en glimrende analyse i bindets længste kapitel, der ganske sigende er betitlet toldpolitikken i industriens tjeneste 1735-1784.

Til det gedigne og velskrevne indhold svarer, at bogen er i samme udsøgte udstyr som Dansk Toldhistories øvrige bind. Altså godt papir, smukt layout og mange velvalgte illustrationer, hvoraf en del ikke tidligere er publicerede.

Erik Gøbel

ANDERS MONRAD MØLLER: Pibemagerne i Stubbekøbing – et mikrostudie i dansk 1700-tals historie. Museet Falsters Minder. Forlaget Falcon, 1985. 103 s. Ill., 2 kort. 70 kr.

Kridtpiber blev i 1700-årene forbrugt i hundredtusindvis. De var sarte og ret billige. Gik en pibe i stykker, kunne en ny anskaffes uden større udgifter. Kridtpiber er derfor mest bevaret i brudstykker. De dukker op i udgravninger i gamle bydele, og de ses i museernes magasiner og montrer. Her ligger de ofte som løsrevne antikviteter. De sættes måske ind i et stilistisk og kronologisk udviklings-skema. Derimod er det undtagelsen, at der gøres forsøg på at sætte dem ind i en produktions- og handelshistorisk sammenhæng. Forklaringen ligger lige for: En sådan præsentation forudsætter på én gang viden om piberne som fysiske genstande og samtidig fremdragnet af de oplysninger, som kan hentes ved en gennempløjning af en bred vifte af utrykte kilder i arkiverne. En så bred viden og arbejdsform er blot sjældnen hos museumsfolk og historikere. I museerne dyrker man genstande, og hos historikerne de skriftlige kilder. Få forener begge genrer.

Bogen om pibemagerne i Stubbekøbing er en af de få undtagelser, som forener arkivundersøgelser med genstandsforskning. På grundlag af toldregnskaber og et alsidigt udsnit af kilder i landsarkiverne – kirkebøger, tingbøger, skøde- og panteprotokoller, skifteprotokoller, skattelister, byregnskaber m.v. – berettes om tre generationer af pibemagere i Stubbekøbing.

Christian Pedersen Smidt startede i 1727 og klarede sig i de første år kun mådeligt. Men fra o. 1749 kom lovgivningen ham til hjælp. Indførelse af øget toldbeskyttelse og delvist importstop for udenlandske piber gav afsætningen et skub fremad. Bogen fremlægger tal, som dokumenterer de billige Stubbekøbing-pibers afsætning til det meste af Danmark og til Norge, ja helt til Færøerne og Grønland. Næste generation i faget nød godt af den stabile kundekreds. I tredje generation sidst i århundredet indtrådte stagnationen. Personlige forhold spillede ind. Men særlig afgørende var, at afsætningen svandt ind som følge af den mindskede toldbeskyttelse efter toldloven af 1797 og de større merskumspibers fremmarch.

Bogen giver således et godt indtryk af Stubbekøbing-pibemagerens virksomhed og omsætning, alt set i lyset af de lokale forhold og af de handelsmæssige

muligheder og lovgivningen i verden uden for byvolden. Oplysningerne bruges også til at kaste nyt lys over de bevarede rester af kridtpiber fra Stubbekøbing. Endelig tegnes et billede af håndværkernes plads i det lille bysamfund. Det er et solidt stykke lokal- og personhistorie.

Og samtidig meget mere end det. Den charmerende bogs måske største værdi ligger nok på det metodiske og eksemplariske plan. Den viser, hvor meget man kan opnå ved en systematisk udnyttelse af kilder, som ellers mest benyttes til mere snævre slægtshistoriske studier. Her har finkæmningen af de mange kilder i landsarkivernes byarkiver suppleret med toldregnskaberne givet et fint bidrag til dansk handels-, håndværks- og industrihistorie. Teksten virker næsten som en opfordring til at gå i gang med kilderne. Når de rummer så meget om nogle hidtil ret ukendte pibemagere i Stubbekøbing, hvad er der så ikke at hente om andre erhvervsgrupper overalt i landet? Her er der inspiration og næsten kildehenvisninger at hente, og det demonstreres, hvordan lokal- og rigshistorien kan gå op i en højere enhed. Bogen viser det »uendeligt små« i fint samspil med det »uendeligt store«.

Lars N. Henningsen

NYESTE TID

BO HUGEMARK (red.): Neutralitet och försvar. Perspektiv på svensk säkerhetspolitik 1809-1985. Stockholm, Militärhistoriska Förlaget, 1986. 261 s.

Denne bog, som chefen for den militærhistoriske afdeling ved Militærhøjskolen i Stockholm, oberst Bo Hugemark, har været redaktør af, fremlægger i fem artikler en række eksempler på, hvor fleksibel og pragmatisk svensk neutralitetspolitik har været fra Napoleonskrigene og indtil i dag.

Bortset fra Bo Hugemarks egen: »Försvar för neutralitet« har alle artiklerne tidligere været publiceret på engelsk under titlen »Neutrality and Defence: The Swedish Experience« i den svenske militærhistoriske kommissions nummer af tidsskriftet *Revue Internationale d'Histoire Militaire*, Stockholm 1984.

Hugemark nævner selv i forordet, at artiklerne har »genomgått omfattande omarbetningar och kompletteringar inför den svenska utgåvan«.

Dette er en sandhed med modifikationer. Så vidt jeg har kunnet konstatere, er det kun i forbindelse med Arvid Cronenbergs »Säkerhetspolitik och krigsplanering«, der med rimelighed kan tales om omfattende omarbejdelse og komplettering. For de tre øvrige kendte artiklers vedkommende drejer det sig blot om redaktionelle ændringer som følge af forskellen i et nationalt og et internationalt publikums forståelsesmæssige kontekst og visse mindre tilføjelser p.gr.a. de mellemliggende to års tildragelser i det internationale system.

Det er således ikke nyhedens interesse, der retfærdiggør en omtale af »Neutralitet och försvar«; men derimod den omstændighed, at der her er udgivet en let læst fremstilling om den svenske forsvarsmagts udformning og planlægning i sammenhæng med de sidste 150 års vekslende udenrigspolitiske krav. Bogen er samtidig et stimulerende – sommetider provokerende – bidrag til debatten om svensk neutralitetspolitik.